

Militærhistorie

Det tyske kystforsvar ved Lillebælt – en del af Sonderbauprogram 1944- 45

(https://krigsvidenskab.dk/application/files/9415/8168/3448/Skaermbillede_2020-02-14_kl_13.19.25.png)

(https://krigsvidenskab.dk/application/files/9415/8168/3448/Skaermbillede_2020-02-14_kl_13.19.25.png)

()

Titel: Det tyske kystforsvar ved Lillebælt – en del af Sonderbauprogram 1944-45.

Forfatter: Poul Erik Pedersen

Forlag:

Historia

År: 2019

Sider: 243 sider, illustreret

Vejl. pris: 249,95 DKK

Anmelder: Steen Bornholdt Andersen, Institut for Militærhistorie, - kulturforståelse og Krigsteori, Forsvarsakademiet.

Rating: 1

Bogen *Det tyske kystforsvar ved Lillebælt – en del af Sonderbauprogram 1944-45* er resultatet af den nysgerrighed, som en 4-årig drengs besøg i en tysk kanonstilling i nærheden af Fredericia i 1945, vakte. Denne drengede fascination førte til en livslang interesse, der efter år i arkiverne har ført til denne bog.

Bogen, som er tematisk struktureret, indledes med en beskrivelse af de ejere til nogle jordstykker ved henholdsvis Trelde Næs og Røjle Klint, og som berørtes af beslaglæggelser til de tyske feltbefæstede anlæg. Dernæst følger et kapitel, der beskriver de tyske overvejelser om kystforsvar af de danske indre farvande og tysk intern uenighed, hvor den tyske flåde ønskede et indre kystforsvar etableret, mens den tyske hær i stedet foretrak en klar prioritering af foranstaltninger der kunne hindre en allieret landsætning på den jyske vestkyst.

Iværksættelsen af konstruktionen af de feltbefæstede anlæg giver et interessant indblik i det samarbejde, som danske og tyske myndigheder etablerede under besættelsen, og hvorledes den praktiske forvaltning blev gennemført. I sidste ende blev den danske stat, som kom til at betale for byggeomkostningerne, for leje af de jordstykker hvor den tyske Værnemagt ikke ønskede beslaglæggelser, og ikke mindst for erstatningssagerne, der rejstes efter besættelsen.

Det er positivt at se et eksempel på, hvordan barndommens oplevelser kan skabe en historisk interesse og en lyst til at bevare og formidle historiefortællingen. I dette tilfælde har forfatteren, den lokalhistoriske

interesserede Poul Erik Pedersen, skrevet en bog om den tyske kystbefæstning, som under besættelsens sidste års tid blev anlagt omkring den nordlige indsejling til Lillebælt.

Lad det være sagt med det samme: Der er formentlig kun få blandt Krigsvidenskabeligt Selskabs medlemmer, som vil finde meget af interesse i *Det tyske kystforsvar – en del af Sonderbauprogram 1944-45*. Bogen er først og fremmest en omfattende - men også ukritisk - indsamling af materialer fra arkiverne om stort og småt i tilknytning til bygningen af fire stillingsområder med to feltbefæstede kanonbatterier og 2 ildstillinger til landbaserede torpedoer omkring Lillebælts nordlige indsejling. Der er desværre også ret lidt om selve den militære del, som titlen ellers lover.

Bogen er dermed hovedsageligt en indsamling af dokumentation i et lokalhistorisk lys i tilknytning til planlægningen og bygningen af ildstillingerne samt de forhold, der efter besættelsen indgik i retsopgøret for lodsejerne og de entreprenører, der stod for byggeriet under besættelsen.

Det er faktisk kun siderne 25 – 56, der beskriver baggrunden for et militært kystforsvar ved Lillebælt og de beslutninger, der førte til konstruktionen af de fire stillingsområder, som indgik i forsvarsplanerne for den nordlige indsejling til Lillebælt. Baggrunden for, at Værnemagten overhovedet fandt det vigtigt at hindre allieret landsætninger fra Kattegat og baggrunden for, at man ville hindre gennemsejling af Øresund og bælterne er ganske kortfattet, og kunne med udbytte for læseren have været udbygget.

Hermed kunne forfatteren også have beskrevet anlægsarbejderne i et bredere perspektiv, idet bl.a. den finske kapitulation i september 1944 førte til, at sovjetiske flådestyrker nu fik adgang til Østersøen, efter at have været indelukket i Den Finske Bugt siden 1941. Det blev bl.a. derfor vigtigt for den tyske marine og den tyske rustningsindustri at sikre kontrol med den østlige del af Østersøen, hvor de tyske ubådsbesætninger blev uddannet, og hvor de tyske raketvåben blev udviklet og afprøvet. Det er interessant, at forfatteren har fundet plads og materialer til at omtale den tyske trusselsvurdering af det neutrale Sverige, men desværre er det ikke

fulgt op af arkivstudier i de tyske arkiver, der ellers kunne have bidraget med bredere kontekst om forholdet mellem Tyskland, Sverige og Danmark.

Forfatteren redegør ganske detaljeret om den tyske marines og den tyske hærs modsatrettede prioriteringer og deres overvejelser om nærsikring af stillingsområderne, men intet om baggrunden for de konkrete valg bag stillingernes og de befæstede anlægs placeringer, hvilke opgaver de skulle løse, hvordan stillingerne skulle hænge sammen med mineringer af danske farvande og ikke mindst en oplagt perspektivering til andre og lignende batterier på øerne og den jyske østkyst. Det havde været særlig interessant at se på den taktiske sammenhæng mellem de fire skydende enheder, fordi der er tale om en interessant taktisk løsning, hvor direkte skydende pjecer med relativ kort effektiv rækkevidde (en standard 75mm panserværnskanon og en 88mm ubådskanon) skal samvirke med et våben, der på tidspunktet i 1944 var på *cutting edge-niveau*: en langtrækkende, trådstyret, batteridreven torpedo, der blev affyret og styret fra land. Der er efter tidens standarder tale om et sofistikeret og nyskabende våbensystem, der kun nåede at blive produceret i ret få eksemplarer.

Det er ligeledes ærgerligt, at bogen ikke indeholder gode sø- og landkort, der kunne underbygge og præsentere den tyske operationsplan visuelt. Det ville give bedre mulighed for at forstå de tyske beslutninger i en militær sammenhæng. Hertil kommer måske også, at kort over de nævnte områder ville hjælpe de læsere, der som jeg, ikke kender til Røjle Klints og Trelde Næs' beliggenhed; udover at stederne formentlig må ligge i nærheden af Lillebælt's nordlige indsejling. Illustrative kort er også gode redskaber for de personer, hvis nysgerrighed pirres af bogen og inspireres til at genfinde de steder, hvor kanoner og torpedoer var opstillet.

Langt den største del af bogen omhandler den civile administration i forbindelse med ekspropriationsforretningerne og ikke mindst om den skæbne, som personkredsen, der knyttede sig til bygningen af de fire befæstningsanlæg, fik under efterkrigstidens retsopgør. Og i modsætning til bogens "militære" del, hvor de militære detaljer er begrænsede, er der i denne del af bogen ikke sparet på hverken detaljer eller rigdommen af informationer.

Det er altid vanskeligt at formidle et emne, som man har en dyb interesse for. Begejstringen for at finde og afdække materialer og dokumentation kommer let til at stå i vejen for overblikket, og det synes jeg er sket her. Der skelnes ikke mellem oplysninger, som er interessante og oplysninger, som er relevante; eller for hvem informationerne er interessante og relevante. Bogens fremstilling af specielt retsopgøret for de involverede entreprenører og erstatningsspørgsmålet for de involverede lodsejere er f. eks. overlæst med uddrag fra retsakter og fra skrivelser mellem myndigheder og borgere. Det skal medgives, at læseren f.eks. ikke er i tvivl om, at entreprenøren H.C. Andersen var en skidt karl, men langt hovedparten af de forhold, der oplistes omkring Andersens sortbørshandel, pelse til hustruen, køb af iskiosker m.m. er uden relevans i forhold til Andersens rolle ved bygningen af Røjle Klint og Trelde Næs. Der er på samme måde et utal af oplysninger, som muligvis kan være med til at tegne et billede af de involverede personers baggrund, men hvor relevant og væsentligt er det for læseren at vide, at fru Ane Ryholt, ejeren af en sommerbolig på Trelde Næs, var gift to gange, og at hendes første mand var søn af en låsesmed? Eller at hun var involveret i et færdselsuheld i 1938? Det havde gjort bogen langt mere læseværdig, hvis der var gennemført en betydelig sanering og fokusering af indholdet.

Forfatteren har valgt at afvige fra den gængse kronologiske præsentation til fordel for en emnebestemt struktur, som giver andre muligheder for at sammenligne de enkelte batteristillinger i forhold til f.eks. beslaglæggelsessager eller behandling af de efterfølgende erstatningssager. Prisen for dette valg er imidlertid, at hvis læseren gerne vil kende og forstå, hvad der skete på Trelde Næs, så skal der springes rundt i teksten for at skabe denne sammenhæng.

Den emnebestemte struktur betyder også, at man konstant springer mellem lokalhistoriske forhold og den principielle og landsdækkende historie. Disse spring og detaljerigdommen gør det vanskeligt for læseren at fastholde et overblik over de fire installationers tilblivelse og senere skæbne, og bogens disposition gør det egentlig heller ikke lettere – i det mindste ikke for denne anmelder. Det er nærliggende at tro, at forfatteren er faldet i en fælde, hvor det er blevet vigtigere at finde og udbrede de

mange fundne oplysninger fremfor at udvælge, strukturere og præsentere dem på en måde, hvor læseren let kan skabe sig overblik over og indsigt i et sjældent beskrevet militærhistorisk emne.
